Patria

20.10.2022

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

Asia: VNS 8/2022 vp Lausuntopyyntö

PATRIAN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON HUOLTOVARMUUSSELONTEKOON (VNS 8/2022 vp)

Yleistä

Dokumentissa taustoitetaan laajasti suomalaisen järjestelmän logiikkaa jopa historiaa. Järjestelmäämme kohdistuu suurta mielenkiintoa ja dokumentti antaa hyvän pohjan aiheesta käytävään asiapohjaiseen keskusteluun sekä huoltovarmuusmallin kehittämiseen. Teollisuuden kannalta keskeisiä kohtia ovat seuraavat:

”Huoltovarmuus on osa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaista kokonaisturvallisuutta, joka on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli. Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeistä on eri toimijoiden (viranomaiset, yksityinen sektori, kansalaisjärjestöt ja yksilöt) välinen vuorovaikutus varautumiseen liittyvissä kysymyksissä kansallisella, kansainvälisellä, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Yhteiskunnan kriisitilanteissakin lähtökohtana on markkinaehtoinen toiminta. Jos markkinat eivät pysty ylläpitämään yhteiskunnan taloudellisia ja teknisiä perustoimintoja häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, yhteiskunnan on täydennettävä markkinoiden toimintaa välttämättömillä toimenpiteillä. Huoltovarmuustyöllä varaudutaan ylläpitämään yhteiskunnan kriittiset toiminnot mahdollisimman normaaleina kaikissa tilanteissa.”

Patrian huoltovarmuuteen liittyvä tärkein rooli on toimia Puolustusvoimien strategisena kumppanina. Sen lisäksi Patriasta suuri osa toimii strategisen kumppanuuden ulkopuolella osana muuta puolustusteollisuutta sekä myös osana yleisempää teknologiateollisuutta. Huoltovarmuusselonteossa on hyvin kuvattu sekä laajemman kriittisen teollisuuden rooli osana varautumista, että puolustusteollisuuden ja strategisten kumppanien erityisen tärkeä merkitys. Teollisuuden omaehtoinen ja vapaaehtoinen jatkuvuuden hallinta normaaliaikoina on suomalaisen huoltovarmuusmallin ydin. Patria tukee esitettyjä kehittämislinjauksia. Mallia kehitettäessä on tärkeää käydä jatkuvaa dialogia teollisuuden kanssa.

Teollisuus (luku 5)

On erittäin tärkeää, että puolustusteollisuus mainitaan sekä luvussa 5, että luvussa 6: ”*Teollisuudessa huoltovarmuuden varmistaminen kohdistuu erityisesti kriittiseen ja maanpuolustusta turvaavaan teollisuustuotantoon, rakentamiseen ja kriittisiin materiaaleihin. Kriittisenä teollisuutena pidetään muun*

Copyright Patria. All rights reserved.

muassa kemianteollisuutta, muovi- ja kumiteollisuutta, metsäteollisuutta, rakennusteollisuutta sekä puolustusteollisuutta."

Raja-aidat siviili- ja puolustusteollisuudessa hälvenevät entisestään teknologisessa mielessä. Hyvänä esimerkkinä on selonteossa laajasti käsitelty kyber. Huoltovarmuuden kannalta on tärkeää tunnistaa puolustusteollisuuden erityispiirteitä, jotka tuovat ennustettavuutta ja mahdollistavat uusien toimijoiden kytkemisen puolustusteollisuuden arvoketjuihin:

- Yritykset ovat valinneet puolustustoimialan pysyvästi osaksi liiketoimintastrategioitaan.
- Yritysten omistusta säädellään eikä niitä esim. myydä yllättäen uusille omistajille
- Puolustusteollisuuden yritysten joukosta löytyy integraattoreita, jotka kykenevät toimimaan päätoimittajina (prime) pitkissä hankkeissa ja puolustusjärjestelmien elinkaarin tuessa.

Sotilaallinen huoltovarmuus

Linjausten toimeenpanon merkitys

Puolustusjärjestelmän toiminnan kannalta tämänkin selonteon keskeiset havainnot on tunnistettu jo pitkään eri puolustus- ja valtionhallinnon dokumenteissa: "*Sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta kriittisen materiaalin, tuotannon, teknologian ja osaamisen on oltava saatavissa ja käytettävissä kaikissa turvallisuustilanteissa. Teknologian saatavuus sekä kyky tuottaa ja integroida uutta teknologiaa ja teknisiä ratkaisuja kustannustehokkaasti osaksi puolustusjärjestelmää edellyttää kansallista teollista ja teknologista osaamista sekä tarkoituksenmukaista tuotantokykyä. Erityisen tärkeää on varmistaa kriittisten teknisten järjestelmien yllä- ja kunnossapito ja maanpuolustuksessa käytettävän kriittisen kulutusmateriaalin tuotanto.*"

Huoltovarmuuden kannalta ratkaisevan tärkeää onkin näiden linjauksien toteuttaminen käytännössä,

Viennin ja kansainvälisen verkottumisen merkitys

Selonteossa on hyvin tunnistettu varsinaisen huoltovarmuusmallin ulkopuolisten tekijöiden vaikutus huoltovarmuuteen. Erityisesti korostuvat viennin ja kansainvälisen verkottumisen merkitys:

"Toimiva ja kansainvälisesti kilpailukykyinen kotimainen puolustusteollisuus, sen kansainvälinen verkottuminen sekä vientitoiminta mahdollistavat sotilaallisen huoltovarmuuden ylläpitämisen ja edistävät maanpuolustuksen toimintakykyä. Osaamisen ja ylläpitokyvyn merkitys korostuu järjestelmien teknistymisen myötä ja teknologisen kompetenssin kansallinen ylläpito on edellytyksenä kyvylle suunnitella, ostaa, käyttää ja huoltaa monimutkaisia järjestelmiä. Puolustustarvikkeiden vientilupaharkinnassa otetaan huomioon myös huoltovarmuusnäkökulma, erityisesti kriittisillä teknologia- ja osaamisalueilla."

On tärkeää painottaa, että yksittäisillä vientilupapäätöksillä on suora vaikutus huoltovarmuuteen pidemmällä aikavälillä.

Copyright Patria. All rights reserved.

Teollisuuden kansainvälinen verkottuminen lisää keskinäisriippuvuutta. Kansainväliset yhteistyöprojektit (EDF, EDA ja NATO) ovat yrityksille väyliä päästä laajoihin arvoketjuihin. Suomen kokonaissuoriutumisella tässä verkottumisessa on selvä huoltovarmuusnäkökulma. Hyvällä suoriutumisella on huoltovarmuutta lisäävä ja vastaavasti alisuoriutumisella on huoltovarmuutta heikentävä vaikutus. Viennin ohella Pitäisi painottaa, että yritysten osallistumisedellytysten parantamisella kansallisesta näkökulmasta on myös huoltovarmuutta parantava ulottuvuus.

Digitaalisuus ja teollisuuden pääsy dataan

Selonteossa on todettu, että *”Sotilaallinen huoltovarmuus on yhä enenevässä määrin materiaaliteknistä osaamista sekä pääsyä teknologiaan, pitäen sisällään myös oikeuden muokata muilta hankittuja teknologioita. Niin ollen tiedon omistajuuden ja tietopääoman hallinnan vaikutus kasvaa. Sotilaallisen huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää näiden varmistamista kansallisesti sopimusjärjestelyin sekä tarvittaessa valtiosopimuksin.”*

Digitaalisuuden täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää myös, että puolustusteollisuudella on riittävä pääsy dataan Puolustusvoimien kumppanina. Digitaalisuuden mahdollisuuksia (kuten tekoäly) pitää voida hyödyntää elinkaaren aikana (esim. ennakoiva huolto).

Päätoimittajamallin (prime) hyödyntäminen

Selonteossa todetaan, että *”Verkottuneessa yhteiskunnassa toimintojen keskinäisriippuvuudet korostuvat. Siksi on tärkeää tarkastella koko tuotantoketjua ja sen eri osien toimintakykyä.”* Olisi hyvä tunnistaa nykyistä paremmin ja edistää ns. prime-toimittajamallia. Patrian kohdalla hyvä esimerkki on Hamina-luokan modernisointi, jossa Patria oli prime-toimittaja. Vaikka keskeiset järjestelmät tulivat suurilta kansainvälisiltä toimittajilta, Patria johti kokonaisuutta. Tällaisella mallilla luodaan erinomainen toimitusketjun hallinta, jota voidaan hyödyntää kriittisten järjestelmien ylläpitovaiheessa. Patrian tapainen pysyvästi puolustustoimialalla oleva prime-toimittaja kykenee oman tarjonnan lisäksi kytkemään tuotantoketjuunsa mukaan uusia teknologioita edustavia siviilialan toimijoita mukaan lukien ns. start-up-yhtiöt. Selonteossa voisi paremmin tunnistaa prime-toimittajuuden sotilaallista huoltovarmuutta tukevana asiana.

Huoltovarmuuden kehittämislinjauksia

Patrian kannalta keskeisiä kehittämiskohteita selonteossa ovat:

”Kokonaisvaltaista varautumista ja huoltovarmuuden vahvistamista on syytä tukea järjestelmällisesti myös julkisilla hankinnoilla. Selvitetään tarve ja mahdollisuudet uudistaa yleistä julkisten hankintojen sääntelyä EU-sääntelyn puitteissa siten, että huoltovarmuustarpeet tulevat riittävästi huomioiduiksi. Huoltovarmuuslainsäädännön kokonaistarkastelun yhteydessä arvioidaan esimerkiksi, voidaanko julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia (1531/2011) muuttaa siten, että siinä huomioitaisiin huoltovarmuusperusteisten hankintojen erityispiirteet. ”

Copyright Patria. All rights reserved.

ja

”Suomen huoltovarmuus ja kriisivalmius edellyttävät panostamista koulutukseen. Taloudellisten resurssien varmistamisen lisäksi on määriteltävä, mitkä ovat huoltovarmuuden kannalta kriittiset osaamisen tarpeet ja miten tarpeisiin pystytään vastaamaan osaavan työvoiman saatavuuden ennakoinnilla sekä koulutus- ja työvoimapoliittisilla toimenpiteillä. Huoltovarmuuden kannalta kriittiset koulutuskokonaisuudet on säilytettävä korkeakoulujen ja toisen asteen opinto-ohjelmissa. ”

Julkisten hankintojen merkitys huoltovarmuuteen on suoraviivainen ja selonteon kehittämisehdotus on hyvä. Kriittisen osaamisen osalta selonteossa viitataan Huoltovarmuuskeskuksen teettämään selvitykseen (Kriittisen osaamisen hallinta selvitystyön loppuraportti). Raportissa esitettyjä kehittämisehdotuksia käsitellään selonteossa hyvin yleisellä tasolla. Patrian kanta on, että kriittisen osaamisen hallinta ja sen mahdollistama huoltovarmuus tulee olemaan suuri haaste. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena raportissa mainittiin ekosysteemien hyödyntäminen. Patria on toteuttanut tätä ehdotusta olemalla perustamassa käynnistysvaiheessa olevaa Digital Defence Ecosystem – kasvumoottorissa.

Patria näkee kehittämiskohteina myös seuraavat selontekoon sisältymättömät ehdotukset:

- Osaamisen huoltovarmuuden kehittämiseksi teollisuuden resursseja voitaisiin hyödyntää nykyistä laajemmin.
- Teollisuuden tuotekehityksen tehostamiseksi ja mahdollistamiseksi dialogia hankittavien järjestelmien teknisistä vaatimuksista pitäisi käydä riittävän ajoissa.

Copyright Patria. All rights reserved.